

**WNIOSEK
O UMIESZCZENIE NA WITRYNIE OBYWATELSKIEJ PROJEKTU
W KATEGORII „OBYWATELSKA INICJATYWA LOKALNA”**

Część I

1. Dane dotyczące podmiotu ubiegającego się o wpis

nazwa inicjatywy	BIBLIOTEKI SĄSIEDZKIE
nazwa podmiotu	FUNDACJA ZMIANA
dokładny adres	UL. DĄBROWSZCZAKÓW 8, 03-474 WARSZAWA
gmina	DZIELNICA PRAGA PŁN.
powiat	WARSZAWSKI
województwo	MAZOWIECKIE
telefon	605 631 191
adres strony internetowej	www.bibliotekiasiedzkie.org
faks	
adres e-mail	kontakt@zmiana.net.pl

2. Charakter podmiotu

Obywatele zorganizowani (zaznacz):

- w radach i komitetach utworzonych przez władze publiczne
- w radach i komitetach zorganizowanych z inicjatywy mieszkańców
- zebraniach wiejskich i sołectwach
- w organizacjach pozarządowych
- nieformalnych grupach obywatelskich
- indywidualne osoby

3. Rodzaj(e) podjętych działań na rzecz realizacji potrzeb społeczności lokalnej (zaznacz):

- realizacja zadań publicznych na zlecenie władz lokalnych
- działalność charytatywna i opiekuńcza
- działalność edukacyjna i wychowawcza
- działalność wspierająca rozwój społeczności lokalnej
- działalność na rzecz podniesienia warunków życia
- działalność na rzecz zachowania i rozwoju lokalnych wartości kultury i tradycji

4. Przedmiot działalności

„Biblioteki Sąsiedzkie są nową formą instytucji kultury, która nie przywiązuje się do niczego, zmienia się wraz z sytuacją. Jedynie książki pozostają stałym elementem, bo są nadal najtańszym, najprostszym wstępem do kultury” – prof. Jerzy Hausner.

Biblioteki Sąsiedzkie są ściśle związane z małymi społecznościami, wszędzie tam, gdzie sąsiedzi się znają, ale czasem czują się wykluczeni i nieufni wobec zewnętrznego świata. Biblioteki opierają swe funkcjonowanie na aktywności mieszkańców. Są próbą nawiązania do tradycji bibliotek społecznych w okresie przedwojennym, kiedy tworzone były przez mieszkańców i dla mieszkańców.

5. Opis działań

Idea Bibliotek Sąsiedzkich ma swoje uzasadnienie w diagnozach społecznych, programach rozwoju bibliotek, ruchach społecznych wokół książek i czytelnictwa. BS pełni formę archiwum i wymieniałni oraz miejsca, gdzie mieszkańcy mogli podejmować różne aktywności i uczyć się metod wspólnych działań. BS służy rozwijaniu kompetencji kulturalnych i tworzy przestrzeń wymiany, pomaga przełamać nieufności wobec obcych, inspiruje do działań obywatelskich. Zgodnie z badaniami Marii Lewickiej kapitał kulturowy charakteryzowany przez liczbę posiadanych książek i zainteresowanie własnymi korzeniami są lepszym predykatorem aktywności obywatelskiej niż wykształcenie (por. M. Lewicka, Kup pan książkę w Przegląd Psychologiczny 04/4, ss. 65-82). Proces budowania mechanizmów partycypacji społecznej zaczęliśmy budować od fundamentów, czyli od budowania silnej tożsamości osobistej i kulturowej, stopniowo przechodząc do budowania kompetencji obywatelskich.

Dariusz Jachimowicz, pracując w ramach Szkoły Liderów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności z jedną z twórczyń Bibliotek Sąsiedzkich, tak opisał cały projekt:

„Jeśli przez ostatnie 24 lata, na podstawie całej zdobytej wiedzy i doświadczenia, wyczelowałem sobie w wyobraźni jakiś wzorzec wymarzonej, modelowej działalności kulturalnej, prospołecznej i edukacyjnej, to projekt Biblioteki Sąsiedzkie jest jego najpełniejszą, z napotkanych przeze mnie, realizacją.

Formuła uczestnictwa w tym przedsięwzięciu jest niezwykle prosta, daje szansę każdemu (nawet zupełnie nie przygotowanemu, czasem – w uzasadnionych przypadkach – wręcz początkowo niechętnemu, nieufnemu czy nie do końca świadomemu) człowiekowi bardzo łatwo wziąć w nim udział. W zasadzie nie ma osób, które w tym programie udziału by wziąć – w różnych rolach – nie mogły.

Po pierwsze, projekt ten traktuje osobę holistycznie. Nie tylko znosi przewidziane przez resortowo zorientowane bariery podział na instytucje, które osobno (i bez związku ze sobą) zajmują się edukacją, zdrowiem, kontaktem z kulturą artystyczną, edukacją kulturalną, opieką w kryzysie, opieką społeczną, itd. itd., itd., ale barier tych – przenośnie rzecz ujmując

- „nie widzi“. Uczestniczącą, w ten lub inny sposób, w tym projekcie osoba, jest podmiotem kompleksowego procesu łączącego wszystkie te elementy, które administracja organizuje jako odseparowane od siebie usługi publiczne.

W związku z powyższym (choć to nie jedyny tego powód), po czwarte, projekt jest niezwykle efektywny. I to nie tylko pod względem finansowym, ale niemal każdym. Cechuje się - znów będzie przenośnia - swego rodzaju „ekologią“ wykorzystywania zasobów: czasu, zaangażowania, książek, pozyskanych sprzętów, darów, przestrzeni, itd., itd., itd. Prawdopodobnie wynika to z „konstrukcji“, „sposobu organizacji“ tego projektu.

Po piąte, jest bardzo naturalna, nieskomplikowana, oparta o dość oczywiste skłonności i potrzeby człowieka. Począwszy od takich jak: „lubimy czytać“, co deklarują osoby, które wymyśliły i zorganizowały Biblioteki Sąsiedzkie, jako pierwotne źródło pasji niezbędnej do jego uruchomienia, po potrzeby typu: ciepłe miejsce do spania w zimie, bezpieczeństwo, niepozostawienie samotnym w kryzysowej sytuacji, trudności w kontakcie z administracją, itd. poprzez - oczywiście - wszystkie stadia i potrzeby pośrednie.

Po szóste, projekt jest łatwo skalowalny i adaptowalny do okoliczności i potrzeb. Oparcie go o prostą myśl i czynność związaną z - najprościej mówiąc - wolnym obrotem książkami (a w konsekwencji całym uniwersum zjawisk, które mogą temu towarzyszyć) pozwala dostosować poszczególne odsłony projektu do niemal każdej lokalizacji, do niemal każdej społeczności (pod tym względem majstersztykiem jest realizacja projektu także w zakładach karnych) i do każdej niemal kompozycji chorób społecznych, które projekt kompleksowo adresuje”.

Inicjatorkami są kobiety skupione wokół Fundacji Zmiana, w bardzo różnym wieku (od 20 do 70+ lat), wykształceniu, doświadczeniu zawodowym - nauczycielka, pedagożka, architektka, politolożka, antropolożka, absolwentka filozofii, studentka grafiki, socjolożka, (Anna Podgórska, Maria Dąbrowska-Majewska, Magdalena Majewska, Anna Grzegorzewska, Anna Ciałowicz, Ewelina Borowska, Weronika Majewska, Elżbieta Łebkowska). Do nich, podczas działania dołączyli inni - Rafał Grzegorzycy, Klaudia Kościńska, malarz Linas Domarackas, Stefan Kłosiewicz, pisarz i fotograf; w Okrzeszynie - Sławek Zielen, zbieracz historii okolicy, działacz społeczny; Łukasz Dominiczak, Katarzyna Elster, Tomasz Zdonek oraz Blank Studio w Tomaszowie Maz.; w Krerowie Jolanta Fludra.

Projekt ma następujących odbiorców i uczestników działań:

- mieszkańcy domu, podwórka, kwartału kamienic, ulic, miejscowości (osoby ubogie, dorośli, młodzież i dzieci słabo przystosowane społecznie i ekonomicznie).
- wolontariusze - animatorzy kultury, organizatorzy i liderzy zmian.

Biblioteki Sąsiedzkie, sposób ich tworzenia, działania, okazały się tak nośnym i skutecznym sposobem, że tworzą się następne podobne miejsca w różnych lokalizacjach np. w Warszawie (dot. to zwłaszcza koncepcji zbierania społecznego wokół książek, jako wstępu do wspólnego bycia). Chyba żadna inna forma działania, nie jest aż tak oddolną inicjatywą obywatelską, jak

Biblioteki Sąsiedzkie - obywatele ją powołują, prowadzą, organizują, pilnują, dbają o nią; jest ich miejscem, bo je wyremontowali, urządzili, tam mają swoje miejsce, organizują spotkania i działania, które sami chcą, a jednocześnie tworzą propozycje dla innych odbiorców, spoza najbliższego otoczenia, kręgu. Każda nasza Biblioteka jest na innym etapie funkcjonowania; o Praskiej Bibliotece z pewnością można powiedzieć dzisiaj, że zaangażowała do swojej działalności osoby, które nigdy wcześniej nie angażowały się w żadne działania społeczne (np. byli skazani, osoby bezdomne, mieszkające w pustostanach). W Okrzeszynie, po raz pierwszy od zakończenia wojny mieszkańcy spotkali się, bo chcieli ze sobą побыć, coś przeżyć a nie było to jedynie zebranie społeczności.

Działania zrealizowane:

- remont i adaptacja pomieszczeń - Warszawa, Tomaszów Maz.,
- wyposażenie miejsc - regały, stoły, krzesła, drobne sprzęty, komputery, lampy, zasłony, materiały biurowe etc., łącznie z szyldami
- zbiórka książek - ok. 120 tys. egzemplarzy (osoby prywatne, instytucje m.in. Narodowe Centrum Kultury, wydawnictwa - Pruszyński, Media Rodzina, Sonia Baga, Krytyka Polityczna)
- pozyskanie funduszy na zakup kanap do Praskiej Biblioteki Sąsiedzkiej - Beesfund - finansowanie społecznościowe
- organizacja cyklu spotkań pn. Wielokulturowe Świąteczne Śpiewanie Sąsiedzkie
- spotkania o historii miejsca (Warszawa, Tomaszów, Okrzeszyn)
- Dyskusyjny Klub Książki
- Turniej gry w warcaby
- Cykliczne spotkania wokół ptaków - Stowarzyszenie Ptaki Polskie
- Gry planszowe w bibliotece
- Ferie z filmem w bibliotece (dzięki współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej, pokazy odbyły się w Warszawie, Tomaszowie Maz. i Okrzeszynie)
- Zajęcia capoeiry
- Różnorodne zajęcia dla dzieci
- Realizacja akcji "Książki w pudle - czas rozpakować" - ogólnopolska akcja rozwoju bibliotek i promocji czytelnictwa w zakładach karnych - pozyskanie patronatu Biblioteki Narodowej i Centralnego Zarządu Zakładów Karnych, współpraca z w/w instytucjami, przekazanie 62 tys. książek do 22 zakładów karnych, zgodnie z deklarowanymi przez nie potrzebami.

Odbiorcy zintegrowali się z miejscami tak, że zgodnie z deklaracjami nie wyobrażają sobie, żeby ich nie było, a jedyną ich troską jest, że są otwarte "za rzadko" (dlatego w Warszawie, klucze do biblioteki mają po prostu sąsiedzi, co ułatwia funkcjonowanie, a jednocześnie jest dowodem zaufania realizatorek do odbiorców, którzy w ten sposób stali się współrealizatorami i współorganizatorami). Trudno jest nam oszacować liczbę pośrednich odbiorców projektu, ponieważ np. osoby oddające książki wracają do nas wielokrotnie z różnymi propozycjami, przyprowadzają swoich znajomych, polecają nasze działania innym lub po prostu pozostają anonimowe. W zależności od przyjętego kryterium można szacować

tę liczbę od 1 tys. (uczestnicy i ich otoczenie, darczyńcy), do kilku, kilkunastu tysięcy - np. osadzeni to przecież także odbiorcy działań Bibliotek Sąsiedzkich. Biblioteki Sąsiedzkie działają w oparciu o Ustawę o Bibliotekach, powoływane są odrębnymi uchwałami zarządu fundacji, mają swoje statuty i regulaminy. Projekt zakłada wsparcie dla różnorodnych podmiotów na etapie organizacji i zapewnienia funkcjonowania miejsca (od 1 roku do 2 lat) i samodzielnej działalność biblioteki po tym okresie. Fundacja spełnia jedynie rolę animatora.

6. Ocena efektów wdrożenia projektu dla zaangażowania mieszkańców w realizację zadań publicznych

Każda z Bibliotek Sąsiedzkich oddziałuje na społeczność lokalną, ponieważ to ona sama tworzy te miejsca. Zaangażowanie społeczności w tworzenie i funkcjonowanie Praskiej Biblioteki Sąsiedzkiej znacznie przekroczyło wszelkie zakładane cele i wskaźniki: w dotychczasowych działaniach wzięło udział ponad 300 osób (spotkania, warsztaty, pokazy slajdów). Zbudowane relacje, wypracowany plan działań, osobiste zaangażowanie w tworzenie miejsca, dbanie o jego rozwój i codzienne funkcjonowanie są dla realizatorek dowodem na skuteczność przyjętej metody oddziaływania społecznego - uczy się od siebie wzajemnie.

Biblioteki Sąsiedzkie jako model oddolnego działania w małych społecznościach oraz nowa forma promocji czytelnictwa, zostały zauważone i uznane przez środowiska skupione wokół kultury, badań społecznych i edukacji.

Projekt był prezentowany na Konferencji Kultura i Rozwój, gdzie uzyskał bardzo pozytywną ocenę prof. Jerzego Hausnera. Nasze biblioteki są też miejscami odwiedzanymi przez różne grupy w ramach studiów, warsztatów czy badań.

Zostaliśmy również zaproszeni do dyskusji nad reformą promocji czytelnictwa w Warszawie.

7. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu

Projekt Biblioteki Sąsiedzkie jest realizowany od lipca 2012 roku. Zakładałyśmy, że Praska Biblioteka Sąsiedzka będzie projektem pilotażowym, który umożliwi weryfikację celów, metod, sposobów realizacji, skuteczność i zasadność tej formy współdziałania z odbiorcami w ogóle. Wcześniej nie były realizowane tego typu projekty, trudno było nam ustalić, czy w ogóle ta forma działania jest zasadna.

Nakłady finansowe poniesione przez Fundację 18 tys. - środki własne, 3 tys. - Urząd M. St. Warszawa, finansowanie społecznościowe (Beesfund)-820 zł. Koszty utrzymania lokali - najem, eksploatacja, środki do remontu lokali, naprawy bieżące.

Koszty wyposażenia lokali - meble, drobny sprzęt, komputery - pozyskane od darczyńców (umowy darowizny).

Książki - zebraliśmy dotychczas 120 tys. książek, których wartość szacujemy na podstawie umów o darowiznę. Projekty graficzne - logo, exlibris, plakaty, wizytówki, strony www Obsługa stron www + facebook – to też praca wolontaryjna własna.

8. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Projekt realizowany jest całkowicie bez finansowego wsparcia zewnętrznego, za to opiera się na wielkim zaufaniu i zaangażowaniu społecznym bardzo wielu osób. Trudnością, z którą mierzymy się nieustannie jest zapewnienie ciągłości jego funkcjonowania, czyli pozyskanie źródeł finansowania. Tych Bibliotek po prostu nie można zamknąć, ot, tak sobie.

9. Zalecenia dla innych podmiotów zainteresowanych wdrożeniem projektu

Każdy podmiot zainteresowany wdrożeniem projektu powinien mieć świadomość, że jest to projekt długofalowy, jego realizację poprzedza szczegółowa diagnoza społeczna oparta na zróżnicowanych dokumentach (np. Strategia Miasta, Programy Profilaktyki Uzależnień, Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności); każda Biblioteka Sąsiedzka jest bardzo mocno osadzona w realiach zewnętrznych,

- zakłada relacje partnerskie - realizatorzy łatwo stają się odbiorcami, dlatego ważna jest rola animatora; projekt dzieje się "po sąsiedzku",
- skierowany jest do bardzo zróżnicowanych odbiorców (od osób, które opuściły zakłady karne, poprzez pracowników naukowych, artystów o światowej sławie, samotne, często niepełnoletnie matki, do osób niepełnosprawnych),
- jest projektem niewielkim, nie zakłada setek odbiorców; Biblioteka Sąsiedzka, to miejsce, które po prostu jest i "bycie" okazuje się często najistotniejsze w tej inicjatywie,
- Bibliotekę Sąsiedzką tworzą ludzie - wszystko jest z darów - od książek do łyżeczek do herbaty; dzięki temu każdy jakoś jest "u siebie", każda rzecz ma swoją historię, a wszyscy dbają o nią podobnie,
- wymaga nakładów finansowych (czynsz, eksploatacja, drobne naprawy, telefony itp.)
- wolontariuszy,
- partnerów lokalnych
- zatrudnienia min.1 osoby.